Yap-boz oyununun sonu: Yüzde 65 zam

Elektrik bin parça

Özelleştirme ve serbest piyasa uygulamaları ile elektrik alanında çok başlı ve parçalı bir yapı oluşturuldu. 4628 sayılı Yasa öncesinde de alım garantili özelleştirmeler nedeniyle maliyetler üstlenen kamu bu kez de elektrikte yatırım açmazı ve özel sektörün yüksek fiyat talepleri nedeniyle ciddi mali yüklerle karşılaştı. Serbest piyasa uygulamalarının maliyeti Ocak 2008'den itibaren faturalar aracılığıyla doğrudan tüketicilere aktarılmaya başlandı.

Banu SALMAN - Kahraman YAPICI

EMO Basın - Türkiye'de elektrik alanında uygulanan özelleştirme ve serbest piyasa modelleri ile yaratılan parçalı ve plansız yapılanma, günümüzde insan yaşamında temel bir unsuru oluşturan elektrik hizmeti sunumunu pahalılık ve yokluk açmazıyla karşı karşıya bıraktı. 4628 sayılı yasa öncesindeki alım garantili özelleştirme uygulamaları nedeniyle milyarlarca dolarlık fatura üstlenen kamu, Elektrik Piyasası Kanunu'nun devreye girmesinin ardından da elektrikte yatırım açmazı ve bu açmazın ardından özel sektörün fiyat taleplerinin karşılanabilmesi için getirilen borsa sistemiyle tanıştı. Serbest piyasa uygulamalarının maliyeti Ocak 2008'den itibaren elektrik faturaları aracılığıyla doğrudan tüketicilere aktarılmaya başlandı. Otomatik fiyatlandırmanın yarından itibaren faturalara yansıyacak ilk uygulaması ile AKP Hükümeti çıplak elektrik fiyatlarına bu yıl içinde yüzde 65 zam yapmış oluyor.

Özelleştirme ve serbest piyasa uygulamaları ile elektrik alanında çok başlı ve parçalı bir yapı oluşturuldu. Enerji kurumlarının 2007 yılı faaliyet raporlarının tek tek incelenmesi bile elektrik enerjisi alanındaki parçalı yapıyı bütünleştirmeye yetmiyor. Elektrik Üretim A.Ş (EÜAŞ), Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş (TETAŞ), Türkiye Elektrik İletim A.Ş (TEİAŞ), Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş (TEDAŞ), Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ), Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK), Yük Tevzii raporları ve Kayseri Elektrik T.A.Ş'nin 2007 yılı faaliyet raporları ile Hazine'nin Ağustos 2008 tarihli 2007 Kamu İşletmeleri Raporu esas alınarak yapılan bu araştırmada, üretim-tüketim, alım-satım rakamlarının bazı durumlarda birbirini tutmadığı tespit edildi. Bu sorun karşısında faaliyetle doğrudan ilgili olan kurumun verisi baz alınarak çalışma devam ettirildi.

Serbest piyasanın aksaklığını kamu giderdi

Türkiye, kamu-özel ayrımı olmaksızın 2007 yılında toplam 191.6 milyar kilovat saatlik elektrik üretimi gerçekleştirdi. Bu üretimin 92.3 milyar kilovat saat ile yüzde 48.2'sini kamu elektrik üretim şirketi olan EÜAŞ sağladı. Hazine'nin raporuna göre EÜAŞ, **"doğalgaza dayalı üretim yapan özel sektör santrallarının maliyet artışlarını gerekçe göstererek üretimden çekilmeleri"** nedeniyle planlanandan daha fazla üretim yapmak zorunda kaldı. Üstelik bu üretim artışını kuraklık nedeniyle su gelirlerinin de düşük olduğu bir dönemde gerçekleştirmek zorunda kalması nedeniyle, EÜAŞ'ın enerji üretim kompozisyonu içerisinde hidroelektriğin payı azaldı, daha yüksek birim maliyetli kömür ve doğalgazın payı arttı ve bu durum satış maliyetlerinin yaklaşık yüzde 29 artmasına neden olarak karlılığın azalmasında etkili oldu.

Parçalı sistem nasıl çalışıyor?

Geçen yıl itibariyle 23 bin 874 megavatlık (MW) kurulu gücüyle Türkiye toplamında yüzde 58.47'lik pay sahibi olan EÜAŞ da özelleştirme çalışmaları kapsamında 2006 yılında 6 portföy şirketine bölünmüştü. EÜAŞ'ın portföy şirketleri ile yine özelleştirme amacıyla 20 dağıtım şirketine bölünen TEDAŞ'tan işletme hakkı devralmış olan dağıtım şirketleri arasında elektrik alım anlaşmaları imzalanmıştı. Bu anlaşmalar kapsamında dağıtım şirketleri son kullanıcıya sattıkları elektrik enerjisinin yaklaşık yüzde 85'ini EÜAŞ'ın 6 portföy şirketinden ve TETAŞ'tan karşılıyorlar.

EÜAŞ'ın 6 portföy üretim şirketi kapsamında yer alan hidroelektrik santralları ve termik santralların 2007 yılındaki üretimi yaklaşık 67 milyar kilovat saat oldu. EÜAŞ'ın Atatürk, Karakaya, Keban gibi büyük hidroelektrik santrallarından oluşan önemli bir üretimi ise TETAŞ'a satılıyor. TETAŞ bu kapsamda 2007 yılında EÜAŞ'tan 23.4 milyar kilovat saatlik alım yaptı.

TETAŞ da özelleştirme çalışmaları kapsamında, TEK'in ikiye bölünmesiyle yaratılmış olan TEAŞ'ın 3'e bölünmesiyle oluşmuş bir toptan alıcı ve satıcı konumundaki elektrik şirketidir. Ancak TETAŞ'ın bir kamu şirketi olmakla birlikte alım garantili özel şirketlerden alınan elektriğin ağırlıklı olduğu bir yapısı bulunuyor. TETAŞ, 4628 sayılı Elektrik Piyasası Yasası öncesinde elektrik enerjisi alanında özelleştirme çalışmalarının çeşitli uygulama örneklerini oluşturan yap-işlet-devret (YİD), yap-işlet (Yİ) ve işletme hakkı devredilmiş (İHD) olan santrallardan elektrik alımı yapıyor. Bu nedenle TETAŞ'ın devlet tarafından doğalgaz satım garantisi verilen ve ürettikleri elektriğe de alım garantisi verilen bu özel sektör santrallarından yüksek fiyatlı elektrik alımı söz konusu. Bu yüksek fiyatlar EÜAŞ'ın hidroelektrik santrallarından alınan düşük fiyatlı elektrik enerjisi ile paçallanarak bir düzeyde indirilebiliyor. EÜAŞ'ın 6 portföy şirketine bölünmesi ve bu şirketlerin doğrudan dağıtım şirketlerine satış yapmaya başlamalarıyla birlikte TETAŞ'ın bu olanağı kısmen daraldı. Nitekim Hazine'nin raporunda bu durum şöyle aktarılıyor:

"15-20 yıl uzun süreleri kapsayan Yİ, YİD ve İHD sözleşmelerinin rekabet ortamında yapılmamış olması, büyük bölümü yüksek maliyetli doğalgaza dayalı olan Yİ tesisleri üretiminin yüzde 85'nin ve YİD tesisleri üretiminin tamamının yapılan sözleşmeler çerçevesinde satın alınması zorunluluğu TETAŞ'ın maliyetlerini artırmaktadır."

Nükleer ve termik alım garantileri yük getirecek

Hazine bu saptamanın yanında son dönemde yapılan yasal düzenlemeler nedeniyle TETAŞ'ın bu tür ek yüklerinin artacağı uyarısında da bulunuyor:

"5710 sayılı Kanun'a göre yeni kurulacak nükleer santrala alım garantisi verilecek olması v e yeni kurulacak termik santrallar ile

Zam Şampiyonu

Tayfun Akgül

TETAŞ'ın 15 yıllık alım anlaşması imzalamak durumunda olması kuruluşa ek yük getirmeye devam edecektir."

Henüz uygulamaya geçmemiş olan bu tür ek yükler bir yana mevcut durumda da çok parçalı bir yapıdan elektrik satın alan TETAŞ'ın mali yapısı 2006 yılında TEDAŞ ve EÜAŞ'ın özelleştirme amacıyla yeniden yapılandırılmaları nedeniyle de zora girdi. Yine Hazine'nin raporuna göre TETAŞ'ın 2007 yılında brüt satışları yüzde 25 azalarak 8 milyar YTL'ye geriledi. Bundaki temel nedenin özelleştirme amaçlı uygulamalar olduğu raporda şu şekilde yer aldı:

"EÜAŞ bünyesinde oluşturulan portföy gruplarının 2006 yılı Ağustos ayından itibaren doğrudan TEDAŞ'a elektrik satışı yapmaya başlaması ve önceki dönemlerde TETAŞ üzerinden gerçekleşen söz konusu satışların EÜAŞ'a kaymasıdır."

EÜAŞ'ın büyük hidroelektrik santrallarından 2007 yılında 23.4 milyar kilovat saatlik elektrik alımı gerçekleştiren TETAŞ, daha önceki dönemlerde portföyünde daha geniş yer tutan EÜAŞ elektriği ile özel sektörün YİD, Yİ ve İHD'den gelen yüksek fiyatlı elektriğini paçallamaktaydı. Ancak özelleştirme amaçlı yeni geçiş dönemi sözleşmeleriyle bu olanağı EÜAŞ'tan yaklaşık 25 milyar kilovat saatlik alım yapacağı yönünde sınırlanan TETAŞ, 2007 yılında 23.4 milyar kilovatsaatlik elektrik alımına karşılık YİD'lerden 14 milyar kilovat saat, Yİ'lerden 44 milyar kilovat saat, İHD'lerden ise 3.6 milyar kilovat saatlik elektrik alımı gerçekleştirdi. TETAŞ, dağıtım şirketlerine satış yapmak üzere Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezi'nden (PMUM) yani Dengeleme ve Uzlaştırma Yönetmeliği (DUY) denilen borsa sisteminden de 3.5 milyar kilovat saatlik elektrik alımı yaptı. İthalat yoluyla da TETAŞ, 864 milyon YTL yurtdışından elektrik satın aldı. Böylece 2007 yılında toplamda yaklaşık 89 milyar kilovat saat elektrik alımı gerçekleştiren TETAŞ, bu elektriğin 76 milyar 748 milyon kilovat saat ile büyük bölümünü TEDAŞ'tan işletme hakkı devralan dağıtım şirketlerine sattı. Kamuya ait 20 dağıtım şirketi dışında tek özel dağıtım şirketi örneği olan ve mahsuplaşma davaları halen devam eden Kayseri Elektrik'e ise 2.4 milyar kilovatsaatlik elektrik sattı. Aldığı elektriğin 1.2 milyar kilovat saatlik bölümünü de ihraç eden TETAŞ, yine elektrik alımı yaptığı PMUM'a da 943 milyon kilovatsaat elektrik verdi.

Özelleştirme amacıyla EÜAŞ'ın 6 portföy şirketine bölünmesi ve bu şirketlerin de 20'ye bölünen dağıtım şirketlerine doğrudan elektrik satışı yapmaya başlamalarının ardından TETAŞ'ın EÜAŞ'tan aldığı elektrikle yüksek fiyatlı YİD, Yİ, İHD elektriğini dengeleme olanağı daraldı. Böylece 2007 yılında mali yapısı bozulan TETAŞ, kara borsa sisteminden de elektrik aldı. Bu yıl karaborsadaki işlemlere bakıldığında ise Ocak-Temmuz döneminde birim elektrik maliyetinin 19.42 YTL olduğu hesaplandı.

TETAŞ'ın mali yapısı da bozuldu

Bu gelişmeler sonucunda TETAŞ'ın mali yapısında kayda değer bir bozulma yaşandı. Hazine raporunda bu bozulma şöyle ortaya konuluyor:

"Alacak tahsilatında yaşanan sıkıntılar dolayısıyla dönen varlıklar içerisinde yer alan 'Ticari ve Diğer Alacaklar' kaleminde 2007 yılında yüzde 31 artış gözlenmiş ve bu tutar 9.8 milyar YTL büyüklüğüne ulaşmıştır. Aynı şekilde, kuruluş borçlarını zamanında ödeyememekte ve bu husus kısa vadeli yabancı kaynak kalemini artırmaktadır."

Kısa vadeli yabancı kaynak kalemindeki artış ise TETAŞ'ın ödeme yapabilmek için kısa vadeli de olsa borçlanarak faiz yükü de üstlendiğine işaret ediyor.

Kamu santralları özeli frenlemek için kullanılıyor

Türkiye'nin elektrik sistemi bütününü görebilmek için DUY denilen borsanın işleyişi ayrıca önemli hale gelmiştir. Bu sistem başlı başına inceleme gerektirmekle birlikte bu yazıda yalnızca sistem içindeki yeri açısından ele alınmıştır. PMUM'a 2007 yılında EÜAŞ 12 milyar kilovat saat, TETAŞ 943 milyon kilovat saat elektrik satışı yaparken; PMUM'daki elektriğin 4.3 milyar kilovat saatini otoprodüktör ve otoprodüktör grubu santralları, 8.2 milyar kilovat saatlik bölümünü ise serbest üreticiler denilen 4628 sayılı Yasa sonrasındaki özel sektör santralları sağladı. Bu yapıya göre, elektrikteki arz açığı nedeniyle özel sektör santrallarının verdiği yüksek fiyatları tutabilmek için; özel sektörün 12.5 milyar kilovat saatlik elektrik satışına karşı EÜAŞ 12 milyar kilovat saatlik elektrik satışıyla denge oluşturmaya çalıştı. TETAŞ'ı, kamu şirketi olmakla birlikte, sattığı elektriğin yüzde 69'unu YİD, Yİ ve İHD'den oluşan özel sektör santrallarından alıyor olması nedeniyle kamu kapsamında sayabilmek oldukça zordur. TETAŞ da bu santralların yüksek fiyatlarını elektrik alımında yüzde 26'lık paya sahip olan EÜAŞ elektriğiyle dengelemeye çalışıyor. Kaldı ki TETAŞ, PMUM sistemine yaptığı satışın 3.5 katını aynı sistemden geri çekiyor. Yani PMUM içinde serbest üreticiler ve otoprodüktörler denilen özel santralların yüzde 49'luk payına karşılık kamu yüzde 47'lik payla devreye girebiliyor.

Borsanın yükü TEDAŞ'ın sırtında

PMUM sisteminden kimlerin elektrik satın aldığına bakılacak olursa; 2007 yılında TEDAŞ 14.5 milyar kilovat saat ile yüksek fiyatlı borsanın alıcısı, yani yükü çeken konumunda yer alıyor. TETAŞ bu sistemden 3.5 milyar kilovat saat alım yaparken, PMUM'a 4 milyar kilovat saatin üstünde satış yapan otoprodüktörler ve otoprodüktör grupları ise aynı sistemden 3 milyar kilovat saatlik elektrik çekti. Bu durum otoprodüktör santrallarının pik saatlarde dolayısıyla fiyatın yüksek olduğu dönemde sisteme satış yaptığını, tüketimin az olduğu ve fiyatın düşük olduğu dönemde ise sistemden alım yaptığını gösteriyor. Görüldüğü gibi PMUM'dan geçen yaklaşık 21 milyar kilovat saat elektrik; 2007 yılında net 155.1 milyar kilovat saat olan Türkiye toplam elektrik tüketiminde yüzde 12.9'luk paya sahip bulunuyor. Görece düşük bir pay olmasına karşın PMUM, elektrik açığı nedeniyle sistemin neredeyse temel belirleyicisi oldu ve mali yükü oldukça yukarıya çekti. 1 Temmuz 2006 tarihinde ülkenin 13 ilinde yaşanan elektrik kesintilerinin ardından alel acele devreye sokulan bu borsa sisteminin özel sektörün zam taleplerini karşılamaya dönük olduğu bugün artık rakamlarla da kanıtlanmaktadır. Bu sistem içinde kilovat saat başına elektrik fiyatının 2007 yılında 19 Ykr'ye kadar yükseldiğine ilişkin hesaplamalar Hazine Raporu'yla da doğrulandı. TEİAŞ bünyesinde gerçekleştirilen yük alma ve yük atma tekliflerine ilişkin olarak Hazine raporunda şu bilgiye yer veriliyor:

"2007 yılında söz konusu piyasa aracılığıyla 2.5 milyar YTL tutarında 15.8 milyon megavat saatlik yük alımı, 513 milyon YTL tutarında 7.1 milyon megavat saatlik yük atımı gerçekleştirilmiştir."

Borsada birim maliyet 19 Ykr

Buna göre yük almanın birim maliyeti 15.82 Ykr'dir. Ancak bu sistemle yük atma bedeli denilen, alınmayan elektrik için de ödeme yapılması anlamına gelen, YİD ve Yİ'lerdeki elektrik alım garantisinin cezai ödeme biçiminde başka bir tür uygulaması yoluyla da yeni bir maliyet getirilmiştir. Bu maliyetin de birim maliyete eklenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sistemdeki birim enerji maliyeti 19 Ykr'yi aşmıştır.

DUY sisteminde Ocak-Temmuz 2008 döneminde 14 milyar 735 milyon kilovat saatlik yük alımı için 2 milyar 747 milyon YTL ödeme yapıldı. Aynı dönemde 2 milyar 287 milyon kilovat saatlik yük atımı için de 113.8 milyon YTL bedel ortaya çıktı. Yük atma bedeli de dahil olmak üzere 8 aylık borsa sisteminde kilovat saat başına satış fiyatı

19.42 YTL oldu. DUY sistemindeki fiyat artışlarının düşük kalmasında elektrik fiyatlarına yapılan zam nedeniyle yurttaşlara yaşam standartlarını düşürmek pahasına zorunlu tasarruf dayatması etkili oldu. Nitekim yapılan zamların faturalara yansımasıyla birlikte özellikle yaz aylarında üretim artışının hız kestiği saptandı.

Yazın üretim artışı hız kesti

TEİAŞ Yük Tevzi raporlarına göre bu yılın ocak ve şubat aylarında üretim miktarları 2008 yılı programının üzerinde gerçekleşirken, marttan itibaren ağustos ayı da dahil olmak üzere üretim gerçekleşme oranları programın altında kaldı. Ayrıca elektrik üretim artışı hızı da ocak ayında yüzde 12.7, şubat ayında yüzde 13.1 düzeyinde bulunurken; mart ayında yüzde 4.5, nisan ayında yüzde 5.2, mayıs ayında yüzde 6.4, haziran ayında yüzde 5.1, temmuz ayında yüzde 4 oldu, ağustos ayında ise yüzde 3.5'e kadar düştü. Böylece yılın 8 aylık dönemindeki üretim artışı yüzde 6.7 oldu.

Serbest tüketiciler TEDAŞ'a kaldı

Enerji kurumlarının raporlarından elektrik üretiminin bütününü bir parça yakalayabildikten sonra tüketime bakılacak olursa; TEDAŞ bünyesinde 2007 yılında net 126 milyar kilovat saat, Kayseri Elektrik bünyesinde 2.2 milyar kilovat saat elektrik tüketimi gerçekleştirilirken, otoprodüktörler tarafından 14.4 milyar kilovat saat, diğer kapsamında da 11.1 milyar kilovat saati serbest tüketicilere ait olmak üzere 12.4 milyar kilovat saat elektrik tüketildi. Serbest üretici ve otoprodüktör santrallarının, DUY sistemiyle birlikte çalışma anlayışında değişikliğe giderek; 4628 sayılı yasa ile getirilen serbest tüketici tanımlamasıyla kamu şirketi dışında elektrik satın almalarının önü açılan tüketicilere satış yapmak yerine daha karlı olduğu için sisteme satış yapmalarının ardından TEDAŞ'ın bu durumdaki tüketicilere de satış yapmak zorunda kalması ayrıca yük yarattı. Yine sistemde ikili anlaşmalar kapsamında öngörülen üretimlerin gerçekleştirilmemesi nedeniyle de artı maliyetler ortaya çıktı.

Piyasanın maliyeti tüketiciye

Bu maliyetler nihai olarak TEDAŞ üzerinden bu yılbaşından itibaren tüketicilere yansıtılmaya başlandı. Bugüne kadar seçim gibi siyasi nedenlerle enerji KİT'lerinin borç zinciri içerisinde Hazine üzerinden dolaylı olarak üstlenilen külfetin doğrudan tüketicilere yansıtılmasını sağlayacak Maliyet Bazlı Fiyatlandırma mekanizmasının devreye alınması da dağıtım özelleştirme ihalelerinin gündeme alınmış olmasından kaynaklandı. Otomatik fiyatlandırma olarak adlandırılan bu sistemin ilk yansıması, yarın çıplak elektrik fiyatına meskenler için yüzde 10.7'lik zamla uygulamaya konuluyor.

Çıplak elektrik fiyatı 10 ayda yüzde 65 zamlandı

Hükümet seçimlerin ardından IMF'yle de yapılan uzlaşma ile Ocak 2008'de meskenler için çıplak elektrik fiyatını önce yüzde 18.2 oranında zamlandırmış, ardından Yüksek Planlama Kurulu (YPK) kararı çerçevesinde otomatik fiyatlandırmanın devreye alındığı 1 Temmuz 2008 tarihinde de PMUM denilen borsa maliyetlerini fiyata yansıtarak yüzde 25.7 zam yapmıştı. Böylece kilovat saat başına çıplak elektrik fiyatı bu yıl içinde 10.24 Ykr'den yüzde 48.6 artışla 15.22 Ykr'ye ulaşmıştı. Otomatik fiyatlandırma çerçevesinde 1 Ekim 2008 tarihinden itibaren geçerli olacak fiyatın ise iletim, dağıtım ve perakende hizmet bedelleri dahil olmak üzere 19.57 Ykr'ye çıkarıldığı açıklandı. Bu durumda iletim, dağıtım ve perakende hizmet bedellerinde artış yapılmamış olduğu dikkate alınırsa, çıplak elektrik fiyatının yüzde 10.7 zam yapılarak, 15.22 Ykr'den 16.85 Ykr'ye çıkarıldığı hesaplanmaktadır. Böylece yılbaşından bu yana çıplak elektrik fiyatına yapılan zam oranı yüzde 64.5'e ulaşmış oluyor.

2007-2008 Üretim Karşılaştırması

AYLAR	2007 AYLIK MWh	FİİLİ YIĞIM MWh	2008 AYLIK MWh	FİİLİ YIĞIM MWh	2007' ye GÖRE ARTIŞ AYLIK %	YIĞIM %
OCAK	15,873.9	15,873.9	17,887.8	17,887.8	12.7	12.7
ŞUBAT	14,669.6	30,543.5	16,589.9	34,477.7	13.1	12.9
MART	15,800.9	46,344.4	16,519.0	50,996.8	4.5	10.0
NİSAN	14,929.3	61,273.7	15,699.8	66,696.6	5.2	8.9
MAYIS	15,245.8	76,519.5	16,217.3	82,914.0	6.4	8.4
HAZİRAN	15,741.2	92,260.7	16,542.7	99,456.6	5.1	7.8
TEMMUZ	17,585.1	109,845.8	18,281.9	117,738.5	4.0	7.2
AĞUSTOS	17,791.1	127,636.8	18,421.9	136,160.3	3.5	6.7

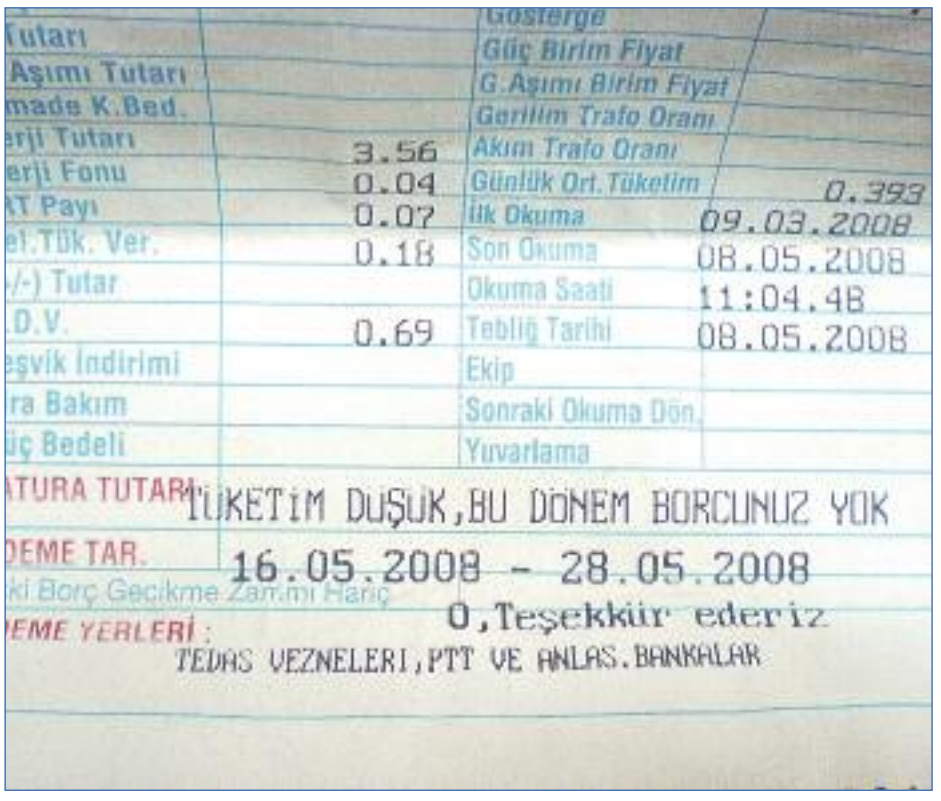

TEİAŞ Yük Tevzi raporlarına göre bu yılın ocak ve şubat aylarında üretim miktarları 2008 yılı programının üzerinde gerçekleşirken, marttan itibaren ağustos ayı da dahil olmak üzere üretim gerçekleşme oranları programın altında kaldı. Ayrıca elektrik üretim artışı hızı da ocak ayında yüzde 12.7, şubat ayında yüzde 13.1 düzeyinde bulunurken; mart ayında yüzde 4.5, nisan ayında yüzde 5.2, mayıs ayında yüzde 6.4, haziran ayında yüzde 5.1, temmuz ayında yüzde 4 oldu, ağustos ayında ise yüzde 3.5'e kadar düştü. Böylece yılın 8 aylık dönemindeki üretim artışı yüzde 6.7 oldu.

Zam faturalara nasıl yansıyor?

TBMM'de 9 Temmuz 2008 tarihinde kabul edilen 5784 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nda değişiklik yapan yasa ile fatura hesaplamasında küçük düşüşlere neden olacak uygulamalar devreye sokuldu. Bu uygulamalar, yüzde 2 olarak uygulanan TRT payı ile yüzde 5 olan Belediye Tüketim Vergisi'nin kesilmesinde dağıtım, iletim ve perakende hizmet bedellerinin hariç tutulmasıdır. Ancak aynı dönemde yüksek oranda çıplak elektrik fiyatına karaborsa maliyetlerinin yansıtılması nedeniyle zam yapılmış olması bu düşüşün tüketicinin cebine yansımasına engel oldu. Fatura örneklerinde yüzde 1'lik Enerji Fonu'nun hesaplanmasında da iletim, dağıtım ve perakende hizmet bedellerinin hariç tutulmaya başlandığı tespit edildi. Bu uygulamalar nedeniyle çıplak elektrik fiyatına 1 Ekim'den itibaren geçerli olmak üzere yapılan yüzde 10.7'lik zam; tüm bedeller, vergi ve fonlar dahil olmak üzere yüzde 7.9 olarak yansıyacak. Böylece yılbaşından bu yana çıplak elektriğe yapılmış olan yüzde 64.5'lik zam da yüzde 56.1 olarak faturalarda görülecek. Sonuç olarak 2007 yılsonunda faturada kilovat saat başına 15.81 Ykr ödeyen mesken abonesi, 1 Ekim'den itibaren 24.68 Ykr ödemek zorunda kalacak.

Hazine'ye 4 milyar YTL aydınlatma faturası

Hükümetin 5784 sayılı Yasa ile getirdiği uygulamalar bu küçük düşüşlerin yanında vatandaşın faturasını önemli miktarda arttırmaya yönelik uygulamalar da içeriyor. Yapılan düzenlemeye göre temel bir kamu hizmeti olan sokak aydınlatmalarının bedeli 7 yıllık geçiş süresi boyunca Hazine'ye bırakıldı. Yani vatandaşın elektrik faturası aracılığıyla ödediği yüzde 5'lik Belediye Tüketim Vergisi dışında diğer vergileri kanalıyla ikinci kez sokak aydınlatmalarının bedelini Hazine üzerinden ödemeleri söz konusu olacak. Zaten geçiş döneminin sonunda da söz konusu aydınlatma bedelleri tüketicilerin kullanımları oranında faturalarına ayrıca yansıtılacak. TEDAŞ'ın 2007 yılı tüketim verilerine bakıldığında yıllık sokak aydınlatması için harcanan elektriğin 3.5 milyar kilovat saat olduğu ve bunun da yıllık 600 milyon YTL'yi aşkın bir parasal tutara karşılık geldiği dikkate alındığında 7 yıllık dönem boyunca Hazine üzerinden halkın sırtına yıkılan aydınlatma bedelinin 4 milyar YTL'yi aşacağı görülüyor. Hükümet tüm bu uygulamalarla dağıtım özelleştirmeleri öncesinde alıcı şirketlere tahsilat garantisi sağlamış oluyor. Bir taraftan yoğunluklu olarak AKP'li belediyeler aydınlatma bedeli ödemekten kurtarılıp, Belediye Tüketim Vergisi'nin bütçelerine gelir getirmeye devam etmesi sağlanırken, diğer taraftan dağıtım bölgelerini özelleştirme yoluyla devralacak olan şirketlere tahsilat güvencesi veriliyor. Üstelik bu güvence, belediyelerin hizmet alanı kapsamında sayılan park, ören yerleri gibi alanların aydınlatılmasında kullanılan enerji bedellerinin tahsilatı için de halktan tahsil edilen Belediye Tüketim Vergisi'ne haciz konulması olanağıyla da genişletildi. Bu uygulamaları içeren aydınlatma düzenlemesi EPDK'nın hazırladığı yönetmelik taslağına göre 1 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe girecek. ■